

Tafsiran Baru Prasejarah dan Sejarah Kebangsaan Sebelum Melaka

oleh
MOHD. ZAIN BIN MUSA*

Dalam tahun 1994 sebanyak dua kali iaitu pada 4 April dan 18 Oktober, Arkib Negara Malaysia menjadi tumpuan kepada dua seri forum yang berjudul « Polemik Sejarah Malaysia; Sejarah Malaysia sebelum 1400: kesinambungan dan perubahan ». Forum ini terbuka kepada orang ramai dan juga wartawan. Akan tetapi wartawan-wartawan yang hadir adalah dilarang dari mengeluarkan sebarang kenyataan. Hampir 300 orang peserta hadir pada kedua-dua sesi forum tersebut. Kebanyakan yang hadir adalah mahasiswa dari universiti-universiti di sekitar Kuala Lumpur.

Forum tersebut mempunyai enam objektif rasmi:

1. Menyedarkan kepentingan sejarah negara yang tepat dan benar,
2. Memberitahu perkembangan baru mengenai penyelidikan sejarah dan arkeologi tentang Malaysia,
3. Memberi maklumat dan bukti sejarah yang mempunyai kepentingan sejarah negara,
4. Membangkitkan semangat menggunakan sumber awalan kepada pengkaji-pengkaji,
5. Membentuk masyarakat penuh pengetahuan, dan
6. Memperkembangkan semangat patriotik.

* Penulis adalah pensyarah di Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia.

Tiga orang pembentang kertas kerja utama telah membentangkan kertas kerja masing-masing pada setiap sesi. Mereka ialah Prof. Dato' Dr. Nik Hassan Shuhaimi, ahli arkeologi yang juga pensyarah di Universiti Kebangsaan Malaysia (hadir pada kedua-dua sesi); Prof. Dato' Siti Zuraina (sic), ahli prasejarah dan juga pensyarah di Universiti Sains Malaysia (hadir pada sesi pertama); En. Adi bin Haji Taha, ahli arkeologi yang bertugas di Muzium Negara (hadir pada kedua-dua sesi) dan Prof. Dato' Dr. Wan Hashim bin Wan Teh, Pengarah Institut Alam dan Tamadun Melayu di Universiti Kebangsaan Malaysia (hadir pada sesi kedua).

Seperti tertera pada tajuknya, forum-forum tersebut adalah khas untuk membincangkan Sejarah Malaysia sebelum Melaka. Ianya bertujuan untuk memberi penjelasan atau penolakan kritik-kritik oleh setengah pengkaji tempatan mengenai teori-teori dan hipotesis-hipotesis yang telah dibentuk oleh ahli sejarah dan arkeologi barat. Mengenai teori migrasi dan indianisasi yang dicadangkan oleh pihak barat yang menitikberatkan faktor luaran untuk menerangkan perubahan sosio-budaya lama di Semenanjung Tanah Melayu, pihak tempatan menyangkal idea ini dan berpendapat bahawa faktor luaran memainkan peranan terpendcil sahaja dalam perkembangan sejarah tempatan. Sepanjang kedua-dua sesi forum tersebut, beberapa unsur dan bukti baru telah dikemukakan oleh penyelidik-penyelidik yang hadir untuk menyokong visi baru prasejarah dan sejarah lama Malaysia. Kami melaporkan di bawah ini teori-teori utama dan hipotesis-hipotesis yang telah disyorkan oleh penyelidik-penyelidik tempatan yang hadir.

Menyangkal « kolonisasi » oleh migrasi prasejarah

Konsep « kebudayaan Hoa-Binh » yang dikaitkan oleh orang barat kepada industri batu (lithique) di Semenanjung Tanah Melayu yang berusia kurang dari 10,000 tahun telah ditolak. Menggunakan teori ini bererti menerima konsep « kebudayaan Melayu datangnya dari Hoa-Binh » yang dibawa masuk oleh gelombang migrasi. Pertama sekali menurut Prof. Zuraina, kita tidak boleh menyempitkan kebudayaan kepada barangan semata-mata dan seperkara lagi bahawa beliau telah menemui atau tapak di negeri Perak yang bertarikh lebih kurang 30,000 tahun, yang memperlihatkan industri batu mirip kepada Hoa-Binh akan tetapi lebih tua lagi.

Ahli-ahli arkeologi dan sejarawan telah menolak teori migrasi yang dilancarkan pada lebih kurang seratus tahun dahulu dan disahkan oleh Heine-Geldern dalam tahun 1940-an: pendudukan Semenanjung Tanah Melayu merupakan hasil dari tiga gelombang migrasi dari selatan China iaitu negritos lebih kurang 5,000 tahun, proto-Melayu lebih kurang 2,000 tahun dan deuterio-Melayu lebih kurang 1,000 tahun dahulu.

Bagi Prof. Nik Hassan Shuhaimi, beliau berpendapat bahawa Orang Asli dan orang Melayu mempunyai asal usul yang sama. Maklumat yang telah tersebar menyatakan bahawa orang Melayu datang dari luar dan menolak Orang Asli ke hutan pedalaman harus dihapuskan dari buku-buku sejarah. Sebenarnya perbezaan

kebudayaan berlaku secara progresif mengikut satu proses yang belum diketahui lagi. Dalam hal ini Prof. Wan Hashim bin Wan Teh dan Adi bin Haji Taha bersependapat bahawa Orang Asli sengaja mendakwa mereka datang dari Minangkabau di Sumatera. Di samping itu, untuk menunjukkan kepurbaan kewujudan kelompok-kelompok rakyat di Semenanjung ini, Prof. Zuraina menjelaskan bahawa pada penghujung tahun 1980-an beliau telah mendedahkan penemuan satu rangka skeleton *homo sapiens* di Gua Gunung Runtuh berhampiran Lenggong (Perak) yang berusia 11,000 tahun. Rangka skeleton itu (yang sejak itu dikenali sebagai « Orang Perak ») didapati mempunyai ciri-ciri serupa dengan ciri-ciri Orang Asli di Semenanjung sekarang. Menjawab satu soalan dari seorang hadirin yang ingin mengetahui « adakah Orang Perak itu orang Melayu? », Prof. Zuraina memberitahu bahawa dalam keadaan pengetahuan sekarang, kita hanya boleh memikirkan dalam bentuk anthropologi fizikal sahaja.

Satu unsur terbaru telah ditambah dalam senarai unsur untuk menolak teori migrasi dari Yunan. Satu kumpulan lebih kurang seratus orang pengkaji Malaysia telah berlepas ke Yunan pada bulan Ogos 1994. Antara mereka termasuklah Prof. Wan Hashim bin Wan Teh. Pada sesi kedua forum dalam kertaskerjanya, beliau mengesahkan bahawa mengikut maklumat ethnografi dan linguistik yang diperolehi pada masa itu, tiada satu pun bukti yang jelas yang dapat mengesahkan teori yang « ras Melayu » datangnya dari Yunan. Sebenarnya, tiada satu pun unsur yang telah diperiksa menunjukkan persamaan dengan unsur « kemelayuan » yang ada. Dengan mengambil suatu contoh migrasi yang telah berlaku lebih kurang seribu tahun dahulu, Prof. Wan Hashim menjelaskan bahawa masih ada satu kumpulan bukti di tempat asalnya. Menurut beliau, tiada satu pun minoriti etno-linguistik di Yunan yang ada ikatan linguistik atau budaya dengan rumpun Melayo-polynesia. Dengan ini adalah sukar untuk dipercayai bahawa kawasan tersebut merupakan tempat asal « rumpun Melayu ». Beliau menambah bagi bahawa terdapat dua faktor lain yang boleh menyangkal teori migrasi dari Yunan ini: pertama, Yunan adalah satu kawasan yang tertutup dari segi geografi dan kedua, ia merupakan kawasan yang subur. Dengan demikian tiada sebab semulajadi yang boleh menggalakkan mereka untuk berhijrah ke luar dari kawasan mereka.

Terdapat satu teori terbaru (disokong oleh Prof. Peter Bellwood yang hadir pada sesi pertama) yang berasaskan khasnya kepada kajian linguistik untuk menghuraikan migrasi Austronesia dari Taiwan ke Semenanjung Tanah Melayu antara 1,000 dan 500 tahun S.M.

Teori ini yang dilihat sebagai « romatik dan spekulatif » (Prof. Nik Hassan Shuhaimi), tidak berjaya menebus keyakinan ahli-ahli pengkaji tempatan kerana bukti-bukti yang diketengahkan itu tidak jelas.

Prof. Bellwood mempertahankan ideanya dengan menjelaskan bahawa memang ada berlaku pergerakan kelompok manusia ke Malaysia dan berpendapat penemuan-penemuan arkeologi adalah kabur serta tidak memberi jawapan secara definitif. Beliau mengingatkan ahli arkeologi supaya jangan lupa aspek linguistik kerana

* Penulis adalah pensyarah di Jabatan Sejarah, Universiti Kebangsaan Malaysia.

mereka tidak akan mendapat hasil yang tepat mengenai asal usul Bahasa Melayu. Menurut Prof. Bellwood lagi, ahli-ahli arkeologi tidak boleh menyelesaikan secara bersendirian mengenai masalah asal usul orang Melayu.

Akhir sekali, Prof Zuraina mengemukakan satu hipotesis mengenai bahan keluli tempatan. Hipotesis beliau adlaah berasaskan hasil satu galicari pada tahun 1980-an di Gua Harimau (Lenggong, negeri Perak) di mana terdapat satu lapisan yang mengandungi benda yang diperbuat daripada gangsa yang berumur 5,000 tahun. Menurut beliau, idea ini yang memerlukan pengesahan jelas membuktikan tidak benar pendapat yang telah tersebar secara meluas baru-baru ini bahawa keluli tersebut datang dari Utara.

Sebagai kesimpulan bukanlah idea migrasi ke Semenanjung Tanah Melayu yang dipertikaikan tetapi lebih kepada teori-teori yang menceritakan mengenai satu « kolonisasi » oleh migrasi secara besar-besaran. Namun demikian buat masa ini pengkaji-pengkaji tempatan melihatnya sebagai satu teori tanpa asas yang kukuh. Sebenarnya mereka ini cenderung berfikir bahawa pusat Alam Melayu (dari Vietnam ke Java dan dari Sumatra ke Borneo) merupakan 'tempat asal' atau 'tanah ranah' « ras » Melayo-polynesia. Walau bagaimanapun mereka bersependapat bahawa kaedah baru khususnya melalui kajian interdisiplin adalah diperlukan untuk mengumpul bukti-bukti baru dalam membentuk prasejarah yang tepat bagi kawasan ini.

Menyangkal kolonisasi India

Sejak satu penerbitan oleh Quaritch-Wales dalam tahun 1930-an, idea-idea yang menjelaskan bahawa tapak « di Hindukan » di Lembah Bujang, Kedah, merupakan hasil peneroka-peneroka India sejak abad pertama Masihi masih kukuh dipercayai biarpun pengkaji-pengkaji tempatan telah menolak interpretasi ini.

Bagi Prof. Nik Hassan Shuhaimi dalam kertaskerjanya, beliau menjelaskan bahawa struktur dan benda-benda yang ditemui itu adalah hasil ciptaan « bumiputra » yang telah menerima satu budaya dari India. Untuk menyokong teorinya, beliau mengemukakan hujah-hujah berikut:

- Wujud perbezaan besar dalam domain keagamaan di antara Semenanjung Tanah Melayu dan India. Ini dibuktikannya melalui bentuk patung, kesenian dan senibena struktur keagamaan berbeza dengan yang ditemui di India.
- Di dalam lingkungan Dunia Melayu sendiri pun, patung-patung dari Kedah, Pelembang dan Jambi juga berbeza antara satu sama lain.

Prof. Nik Hasan Shuhaimi telah menginterpretasikan perbezaan ini sebagai kemajuan tempatan. Menurut beliau, jika orang India menjadi penghasilnya, sudah tentu patung-patung itu harus serupa di mana sahaja.

Sebagai contoh, beliau mengemukakan bukti satu patung Buddha di Dvaravati. Patung ini menyerupai bentuk muka orang Mon, manakala yang di Jawa mukanya

menyerupai bentuk muka orang Indonesia. Dokumen-dokumen epigrafi juga telah menunjukkan berlakunya kemajuan di kawasan ini. Walaupun simbol-simbol yang digunakan adalah dari India, akan tetapi bahasa yang digunakan masih bahasa tempatan: Bahasa Melayu Lama, Jawa Lama, Mon atau Bahasa Khmer.

Prof. Nik Hassan Shuhaimi dalam kesimpulannya mengingatkan jangan melihat Indianisasi sebagai suatu proses yang pasif, sebaliknya ia merupakan hasil pilihan masyarakat tempatan.

Kontroversi mengenai peringkat kebudayaan orang tempatan zaman prasejarah

Ahli prasejarah tempatan mempersoalkan idea yang tersebar di Barat dimana ada kaitan taraf kecanggihan benda-benda yang dihasilkan dengan taraf budaya penciptanya. Memang tidak boleh dinafikan bahawa batu yang dihiris di Eropah lebih canggih dari yang dihiris di Malaysia. Akan tetapi puncanya harus dilihat dari keperluan yang berbeza di Eropah yang menyebabkan ciptaan industri batu itu disesuaikan dengan keadaan tempatan. Dengan demikian tidak mustahil lebih kurang 30,000 tahun dahulu penduduk-penduduk di Kota Tampan (negeri Perak) telah mengciptakan alat-alat yang berkesan dan diadaptasikan kepada tempat mereka.

Visi Eurocentrique dalam periodisasi prasejarah

Di Malaysia, perubahan cuaca tidak begitu ketara jika dibandingkan dengan perubahan cuaca di Eropah. Perubahan hanya boleh dikesan pada keadaan paras laut sahaja. Keadaan cuaca yang stabil ini tidak sesuai untuk menggunakan istilah 'mesolithik' di Asia Tenggara. Di Eropah istilah ini menunjukkan zaman adaptasi keadaan cuaca.

Untuk memberi kesimpulan bagi kedua-dua forum ini yang telah ditandai dengan tuntutan bahawa Dunia Melayu adalah pusat sejarah mereka sendiri, kita harus melihatnya dalam konteks yang lebih luas. Pegangan yang berakar umbikan budaya tempatan yang tertua menunjukkan bahawa wujud satu krisis identiti yang sedang melanda orang Melayu di waktu negaranya sedang mengalami pergolakan dalam bidang ekonomi dan sosial. Kenyataan spesifik ini mungkin juga ada kaitannya dengan peranan utama yang hendak dimainkan oleh Malaysia dalam ASEAN pada permulaan milenium ketiga.

Dari makalah asal:

Perret, D. "Une relecture de la préhistoire et de l'histoire nationale avant Melaka" in *Bulletin de l'Ecole Française d'Extrême-Orient*, Jld. 82, 1995, Paris, p. 309-312.